

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2021. gada 26.februārī Nr. 1-8/8

Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijai
pasvaldibas.komisija@saeima.lv

Saeimas Sociālo un darba lietu komisijai
sociala.komisija@saeima.lv

*Par likuma “Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā”
14.panta ceturtās daļas piemērošanu*

Tiesībsargs 2018.gada 14.maijā sniedza atzinumu pārbaudes lietā Nr.2018-15-18CC (izejošā dok. Nr.6-6/10), konstatējot, ka pašvaldība, atsakot pagarināt dzīvojamo telpu īres līgumu ar personu, kurai palīdzība sniegta kā bez vecāku gādības palikušam bērnam, ir rīkojusies pretēji labai pārvaldībai un nav ievērojusi likuma “Par palīdzību dzīvokļu jautājumu risināšanā” (turpmāk arī – Palīdzības likums) jēgu un mērķi. Turklāt pie šādiem apstākļiem bērni, kas palikuši bez vecāku gādības, tiek nostādīti nevienlīdzīgā situācijā ar citām personu grupām, kurām tiek izīrēta pašvaldībai piederoša dzīvojamā telpa pašvaldības palīdzības ietvaros.

Īss ieskats pārbaudes lietas faktiskajos apstākļos

[1] Palīdzības likuma 14.panta ceturtā daļa noteic: “Tiesības uz nodrošinājumu ar pašvaldības dzīvojamo telpu bez vecāku gādības palicis bērns iegūst, sasniedzot pilngadību, un saglabā līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai. Bez vecāku gādības palikušu bērnu ar dzīvojamo telpu pašvaldība nodrošina, pamatojoties uz bērna iesniegumu.”

Konkrētās pašvaldības ieskatā šī tiesību norma paredz, ka dzīvojamo telpu īres līguma termiņš ir aprobežots ar personas 24 gadu vecuma sasniegšanu.

[2] Pārbaudes lietā tika konstatēts, ka bērns, kas palicis bez vecāku gādības, pēc pilngadības sasniegšanas ir uzņemts pašvaldības dzīvokļu rindā. Pirmos divus īres piedāvājumus pašvaldība izteica, kad persona jau bija sasniegusi 23 gadu vecumu, no tiem persona atteicās. Savukārt trešais īres piedāvājums tika akceptēts neilgi pirms 24

gadu vecuma sasniegšanas. Pašvaldība noslēdza īres līgumu uz trīs gadiem un, pienākot termiņam, līgumu vairs nepagarināja, jo pašvaldības ieskatā to nepieļaujot likums. Parādu par dzīvokļa īri personai nebija.

[3] Tiesībsargam ir zināms, ka arī tiesas ceļā persona divās instancēs ir zaudējusi, jo tiesa konkrēto gadījumu interpretēja kā personas vēlmi atkārtoti saņemt palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā, kā bērnam, kas palicis bez vecāku gādības.

Ministriju viedokļi pārbaudes lietā

[4] Pašvaldības viedoklis par Palīdzības likuma 14.panta ceturtais daļas piemērošanu balstījās uz Ekonomikas ministrijas sniegto skaidrojumu par tiesību normas piemērošanu.

Ekonomikas ministrija skaidroja, ka saskaņā ar Palīdzības likuma 14.panta ceturto daļu bērnus bāreņus vai bērnus, kuri palikuši bez vecāku gādības, ar dzīvojamo telpu, pamatojoties uz bērna iesniegumu, nodrošina tā pašvaldība, kuras bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu par attiecīgā bērna ārpusģimenes aprūpi. Tiesības uz nodrošinājumu ar pašvaldības dzīvojamo telpu bērni bāreņi vai bērni, kuri palikuši bez vecāku gādības, iegūst, sasniedzot pilngadību, un saglabā līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai.

Kā nosaka minētā likuma 10.panta pirmās daļas 2.punkts, persona tiek izslēgta no palīdzības reģistra, ja zuduši apstākļi, kuri bijuši par pamatu šīs personas reģistrēšanai attiecīgās palīdzības saņemšanai. Tātad pašvaldības pienākums nodrošināt ar dzīvojamo telpu bērnu bāreņi vai bērnu, kurš palicis bez vecāku gādības, ir līdz šīs personas 24 gadu vecumam. Personai, sasniedzot 24 gadu vecumu, zūd tiesības uz pašvaldības nodrošinājumu ar dzīvojamo telpu, kas izriet no Palīdzības likuma 14.panta ceturtais daļas. Tādējādi ir secināms, ka dzīvojamās telpas īres līgums ar minētajām personām ir slēdzams uz laiku līdz minētās personas 24 gadu vecuma sasniegšanai.

Vienlaikus Ekonomikas ministrija skaidroja, ka persona uz pašvaldības palīdzību var pretendēt arī pēc 24 gadu vecuma sasniegšanas, beidzoties līguma ar bērnu bāreņi vai bērnu, kurš palicis bez vecāku gādības, termiņam, ja tā atbilst kritērijiem, kas paredz pašvaldības palīdzības saņemšanu. Tāpat tā var pretendēt uz pašvaldības palīdzību saskaņā ar likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 15.pantu, kas paredz pašvaldībai tiesības savos saistošajos noteikumos noteikt arī citas personu kategorijas, kuras nav minētas šā likuma 13. un 14.pantā un kurām sniedzama palīdzība, izīrējot dzīvojamo telpu.

Attiecībā uz īres līgumu termiņiem, kas tiek slēgti ar Palīdzības likuma 14.panta ceturtajā daļā minētajām personām, - līgumam tiek ievērots atceļošs nosacījums (sk. Civillikuma 1551.pantu), proti, šis nosacījums ir personas 24 gadu vecuma sasniegšana. Izrietoši Palīdzības likuma 14.panta ceturtais daļa paredz izņēmumu attiecībā uz līguma termiņu, nodrošinot bērnu bāreņi vai bērnu, kurš palicis bez vecāku gādības ar dzīvojamo telpu.

[5] Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija Palīdzības likuma 14.panta ceturto daļu interpretēja kā terminētu dzīvojamās telpas īres līgumu, līdz bārenis sasniedz 24 gadu vecumu. Savukārt, ja pašvaldība vēlas sniegt palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā bāreņim arī pēc 24 gadu vecuma sasniegšanas, tad tā var izmantot Palīdzības likuma 15.pantā noteiktās tiesības savos saistošajos noteikumos noteikt arī citas personu kategorijas, kurām sniedzama palīdzība, izīrējot dzīvojamo telpu, iekļaujot bāreņus pēc 24 gadu vecuma.

[6] Savukārt Labklājības ministrija norādīja, ka Ekonomikas ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde mājokļu politikas jomā. Tādējādi tā pievienojās Ekonomikas ministrijas sniegtajam viedoklim un papildu viedokli nesniedza.

Tiesībsarga argumenti, kas ir pretēji ministriju viedokļiem

[7] Tiesības saņemt pašvaldības palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā ir viena no sociālajām garantijām, kuru valsts garantē bērnam bārenim un bez vecāku gādības palikušajam bērnam pēc pilngadības sasniegšanas. Pašvaldības pienākums īpaši palīdzēt bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem izriet arī no Latvijas Republikas Satversmes 110.panta. Nav pieļaujama formāla autonomās funkcijas izpilde un cita starpā arī nepamatota dzīvokļu rindu mazināšana uz bāreņu un bērnu, kas palikuši bez vecāku gādības, rēķina.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta piektā daļa noteic, ka valsts pārvalde savā darbībā ievēro labas pārvaldības principu un tā ir pakļauta likumam un tiesībām, darbojas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros un savas pilnvaras var izmantot tikai atbilstoši pilnvarojuma jēgai un mērķim.

[8] Strīdus tiesību normā ietvertais formulējums “tiesības uz pašvaldības nodrošinājumu ar dzīvojamo telpu” pašvaldībās tiek tulkots dažādi. Aptaujājot vairākas pašvaldības¹ par to praksi īres līgumu slēgšanā ar bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības, tika secināts, ka daļa pašvaldību īres līguma termiņu neaprobežo ar bērna 24 gadu vecuma sasniegšanu. Turklāt, ja persona pilda līguma nosacījumus, ar viņu tiek pagarināts dzīvojamo telpu īres līgums.

Nereti bērni, kas palikuši bez vecāku gādības, dzīvokli saņem neilgi pirms 24 gadu vecuma sasniegšanas vai arī viņiem pirmais īres piedāvājums tiek izteikts neilgi pirms 24 gadu vecuma sasniegšanas (ja tiek izteikts vispār). Līdz ar to nav samērīgi šo tiesību normu tulkot kā tādu, kas nosaka īres līguma beigu termiņu.

[9] Pēc būtības līdz ar grozījumiem, kas spēkā stājās 22.07.2014., Palīdzības likumā tika iestrādāta Bērnu tiesību aizsardzības likuma 43.panta otrā daļa, kas paredz, ka tiesības uz neizmantojamām sociālajām garantijām personai saglabājas ne ilgāk kā līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai. Tas nozīmē, ja bārenis vai bērns, kas palicis bez vecāku gādības, pēc pilngadības sasniegšanas nav pieprasījis, piemēram, vienreizēju pabalstu sadzīves priekšmetu un mīkstā inventāra iegādei, viņš šo pabalstu var pieprasīt līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai. Tas pats attiecas uz reģistrēšanos pašvaldības palīdzības saņemšanai dzīvokļa jautājumu risināšanā.

Tiesībsarga ieskatā minētā tiesību norma ir tulkojama tādējādi, ka tā paredz tiesības izmantot sociālās garantijas (pirmreizēji reģistrēties palīdzības saņemšanai) līdz noteikta vecuma sasniegšanai nevis paredz pašvaldības tiesības slēgt īres līgumu ar bērnu, kas palicis bez vecāku gādības, tikai līdz šīs personas 24 gadu vecuma sasniegšanai vai to, ka šai personu grupai pašvaldības palīdzība ir sniedzama krietni īsāku laika periodu.

[10] Papildus tam, vērtējot Palīdzības likuma 14.pantā ietvertās personu grupas ,

¹ Piemēram, Ventspils pilsēta, Pļaviņas, Skrunda, Jēkabpils pilsēta, Ogre.

kurām palīdzība ir sniedzama pirmām kārtām, secināms, ka neviena no personu grupām nav ierobežota ar īres līguma slēgšanas termiņu šā likuma ietvaros. Ar šādu sašaurinātu tiesību normas interpretāciju pretstatā citām likuma pantā ietvertajām personu grupām, nepamatoti tiek ierobežoti bērni, kas palikuši bez vecāku gādības, radot pret viņiem nepamatotu atšķirīgu attieksmi, kurai nav objektīvs un saprātīgs pamats.

Līdz ar to nav skaidrs, kādu iemeslu dēļ terminēti īres līgumi pie konkrētu apstākļu iestāšanās bez tiesībām tos pagarināt nav attiecināmi arī uz citām personām, kas Palīdzības likuma 14.panta kārtībā ir nodrošināmas ar dzīvojamo telpu pirmām kārtām. Piemēram, personām, kuras atbrīvotas no ieslodzījuma vietas vai personām, kuras tiek izliktas no tām piederoša dzīvokļa, ja uz dzīvokļa īpašumu ir vērsta piedziņa sakarā ar maksājumiem par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu, mājas uzturēšanu, ekspluatāciju un remonta izdevumiem, un ja tās ir maznodrošinātas personas, ar kurām kopā dzīvo un kuru apgādībā ir vismaz viens nepilngadīgs bērns, aizgādībā esoša persona, maznodrošināta pensijas vecumu sasniegusi persona vai maznodrošināta persona, kura ir persona ar invaliditāti.

Latvijas Republikas Satversmes 91.pants paredz, ka visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.

Satversmes 91.panta pirmajā teikumā nostiprinātā vienlīdzības principa uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskas valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādām privilēģijām.²

[11] Ekonomikas ministrijas atsauce, ka īres līgumi, kas tiek slēgti ar Palīdzības likuma 14.panta ceturtajā daļā minētajām personām, satur atceļošu nosacījumu Civillikuma 1551.panta izpratnē, tiesībsarga ieskatā nevar būt atbilstoša likumdevēja gribai, proti, ka tieši bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības, pašvaldības palīdzības sniegšana ir ierobežota ar termiņu. To no sistēmiskā viedokļa pamato Bērnu tiesību aizsardzības likuma 43.panta otrā daļa.

[12] Iepazīstoties ar 01.04.2014. Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldību komisijas sēdes audioierakstu, kurā tika skatīts likumprojekts "Grozījumi likumā "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā"" (Nr.224/Lp11) pirms otrā lasījuma (skat. priekšlikumu Nr.17), nav viennozīmīgi konstatējams, ka likumdevēja mērķis bija ierobežot bērnu, kas palikuši bez vecāku gādības, tiesības uz pašvaldības palīdzības ietvaros piešķirto dzīvojamo telpu izīrēšanas termiņu.

Proti, likumprojekta referente Marjana Ivanova-Jevsejeva norādīja, ka līdz ar šiem grozījumiem ir parādījies: "(..) tīri proceduāls jautājums, ka bērns bārenis iesniedz iesniegumu par vēlēšanos būt nodrošinātam ar pašvaldības dzīvojamo telpu (..)”. Secīgi Juridiskā biroja pārstāve L.Vilsona, skaidrojot grozījumu būtību, norādīja: “(..) kaut arī aprūpes iestāde pašvaldībai paziņo 6 mēnešus iepriekš, bērnam bārenim pašam ir jāuzraksta iesniegums un tas ir par pamatu palīdzības sniegšanai. Un ir ietverts arī princips, ka šāda palīdzība, ja arī nevajag tūlīt pēc 18 gadu sasniegšanas, bērns to var arī prasīt līdz pat 24 gadu vecuma sasniegšanai, tajā brīdī, kad tā viņam ir nepieciešama. “

Tādējādi, iepazīstoties ar priekšlikuma būtību audio ierakstā, kas vispatiesāk atspoguļo komisijas sēdē notiekošo, nav konstatējams, ka likumdevēja mērķis bija ierobežot bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības, dzīvojamās telpas īres līguma termiņu. Komisijas sēdē piedalījās arī Labklājības ministrijas un Vides aizsardzības un

² Satversmes tiesas 2010. gada 2. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-46-01 7. punkts.

reģionālās attīstības ministrijas pārstāvji, tādējādi nav skaidrs, kādēļ šīs ministrijas, kuru viedoklis ir pieejams arī pārbaudes lietā Nr.2018-15-18CC, sniegušas neprecīzu tiesību normas interpretāciju.

Turpretim tās pašas 01.04.2014. komisijas sēdes rakstveida protokolā Nr.208 iekļautā informācija ir divējādi tulkojama: “L.Vilsonē sniedz skaidrojumu par priekšlikuma būtību, vērš uzmanību, ka 14.panta ceturtā daļa paredz bērnam bārenim vai bērnam, kurš palicis bez vecāku gādības, pēc pilngadības sasniegšanas tiesības uz pašvaldības dzīvojamo telpu līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai”.

[13] To, ka konkrētā tiesību norma pašvaldībās tiek interpretēta dažādi un tas notiek joprojām, liecina arī Inčukalna novada pašvaldības dzīvojamā fonda pārvaldnieka vēršanās Tiesībsarga birojā 2021.gada janvārī, jo pašvaldības ieskatā minētā tiesību norma noteic, ka tieši ar bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības, pašvaldības palīdzības ceļā izīrētas dzīvojamās telpas īres līgums ir terminēts līdz personas 24 gadu vecumam, t.i., bez tiesībām to pagarināt.

Nemot vērā minēto un pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 12.panta 8.punktu, tiesībsargs aicina izvērtēt likuma “Par palīdzību dzīvokļu jautājumu risināšanā” 14.panta ceturtās daļas grozījumu nepieciešamību tā, lai turpmāk tās piemērotājiem (pašvaldībām) tiesību normas piemērošana būtu skaidra un nepārprotama. Tiesībsargs pauž cerību, ka 2014.gada 22.jūlija grozījumu mērķis nebija nepamatoti atšķirīgas attieksmes vēršana pret bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības, pretstatā pārējām Palīdzības likuma 14.pantā noteiktajām personu grupām.

Savukārt, ja grozījumi likumdevēja ieskatā nav nepieciešami, tiesībsargs aicina uzdot par mājokļu politiku atbildīgajai ministrijai dot skaidrus norādījumus pašvaldībām Palīdzības likuma 14.panta ceturtās daļas piemērošanā, akcentējot likumdevēja gribu.

Lūdzu atbildi sniegt līdz 31.martam.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu